हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकं ई-संस्कृतवार्तापत्रम्
himsanskritvartah
e-Sanskritnewspaper
नवा प्रेरणा नवोत्साहः
हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः
■ पृष्ठ-3 ■ वर्ष-3 ■ अङ्क-226
1
09.06.2024 रविवासरः वि.सं. २०८० ज्येष्ठशुक्लतृतीया ज्येष्ठ 26 प्रविष्टांशः
Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

केन्द्रे नवसर्वकारस्य शपथग्रहणसमारोहः
अद्य सायं ७:१५ वादने राष्ट्रपतिभवने भविष्यति

(हिमसंस्कृतवार्ताः-प्रवीण कुमारः) केन्द्रे नवसर्वकारस्य शपथग्रहणसमारोहः अद्य सायं राष्ट्रपतिभवने भविष्यति। राष्ट्रपतिः द्रौपदी मुर्मूः प्रधानमन्त्रिनियुक्तं नरेन्द्रमोदीं नूतनसर्वकारस्य निर्माणाय आमन्त्रितवान्। सायं ७:१५ वादने शपथग्रहणं भविष्यति। राष्ट्रपतिः श्री मोदीं तथा केन्द्रीयमन्त्रिपरिषदः सदस्यान् पदस्य शपथं गोपनीयतां च प्रदास्यति।

मोदीमहोदयः परह्यः एव राष्ट्रपतिं मिलित्वा नूतनसर्वकारस्य निर्माणस्य प्रस्तावम् प्रस्तुतवान् आसीत्। भारतीयजनतापक्षस्य अध्यक्षः जेपी नड्डा इत्यस्य नेतृत्वे राष्ट्रियलोकतान्त्रिकगठबन्धनस्य प्रतिनिधिमण्डलम् अपि राष्ट्रपतिं मिलित्वा श्री नरेन्द्रमोदी इत्यस्मै भाजपा संसदीयदलस्य नेतारं निर्वाचितं पत्रं समर्पितवान्। प्रतिनिधिमण्डलेन राष्ट्रियलोकतांत्रिकगठबन्धनस्य घटकदलानां श्रीमोदीसमर्थनपत्राणि अपि राष्ट्रपतिं समर्पितानि।

सूत्रेण ज्ञापितं यत् मोदीमहोदयस्य शपथग्रहणसमारोहे समीपस्थदेशानां बहवः नेतारः आमन्त्रिताः सन्ति।

भारतस्य समीपस्थदेशानां हिन्दमहासागरप्रदेशस्य च नेतारः विशेषातिथिरूपेण शपथग्रहणसमारोहे उपस्थिताः भविष्यन्ति। श्रीलङ्कायाः राष्ट्रपतिः श्री रणिल विक्रमसिंहः, मालदीवस्य राष्ट्रपतिः डॉ. मोहम्मद मुइज्जू, सेशेल्सस्य उपाध्यक्षः अहमद आफीफः तथा बांग्लादेशस्य प्रधानमंत्री शेख हसीना, मॉरीशसस्य प्रधानमंत्री प्रविन्द कुमार जुगनाउथः, नेपालस्य प्रधानमंत्री पुष्पकमल दाहाल प्रचण्डः तथा भूटानस्य प्रधानमंत्री त्सेरिङ्ग टोब्गेः विशेष अतिथी रूपेण उपस्थिताः भविष्यन्ति।

बङ्गलादेशस्य प्रधानमन्त्री शेखहसीना, सेशेल्स्-उपराष्ट्रपतिः च नवदिल्लीनगरे शपथग्रहणसमारोहे भागं ग्रहीतुं सम्प्राप्तौ

बङ्गलादेशस्य प्रधानमन्त्री शेखहसीना, सेशेल्स्-देशस्य उपराष्ट्रपतिः अहमद आफीफः च अद्य प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी-महोदयस्य तस्य मन्त्रिपरिषदः च शपथग्रहणसमारोहे भागं ग्रहीतुं नवीदिल्लीं प्राप्तवन्तौ। विदेशमन्त्रालयेन सामाजिकमाध्यमैः पोस्ट् मध्ये उक्तं यत् बाङ्गलादेशस्य प्रधानमन्त्रिणः भ्रमणेन भारत-बाङ्गलादेशयोः परस्परसम्बन्धः मैत्री च अधिकं गभीरः भविष्यति। पोस्ट् मध्ये उक्तं यत् सेशेल्स्-देशस्य उपराष्ट्रपतिस्य भ्रमणेन भारतस्य सेशेल्स्-देशस्य च द्विपक्षीयसम्बन्धः वर्धते इति ।

हिमाचलस्य वनेषु चतुर्षु स्थानेषु अग्निः प्रज्वलितः, २०.५ हेक्टेयर् मध्ये वनसम्पत्त्याः क्षतिः अभवत्

हिमसंस्कृतवार्ता - कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। हिमाचलप्रदेशस्य वनेषु अग्निघटनानां श्रृङ्खला निरन्तरं प्रचलति। संबलस्य वार्ता अस्ति यत् विगत २४ होरासु राज्ये चत्वारि अग्निप्रकोपाः अभिलेखिताः, येषु प्रायः २०.५ हेक्टेयर् वनसम्पदः भस्मरूपेण परिणता। शुक्रवासरस्य सायंकालात् शनिवासरस्य सायंपर्यन्तं चम्बावृत्ते त्रयः अग्निप्रकोपाः, शिमलायां च एकः अग्निप्रकोपः ज्ञातः। चम्बावृत्ते १७.५ हेक्टेयर् भूमिः, शिमलानगरस्य त्रि हेक्टेयर् भूमिः च वनसम्पदः भस्मरूपेण परिणता अस्ति । वनविभागस्य विवरणानुसारं धर्मशालावृत्ते अधुना यावत् अधिकतमं ४१९ अग्निघटनाः अभिलेखिताः सन्ति, यस्मिन् २४५८.५८ हेक्टेयर वनक्षेत्रे वनसम्पदः भस्मरूपेण न्यूनीकृतः अस्ति। एतस्य अतिरिक्तं मण्ड्यां २६१, हमीरपुरे २२७, नाहने १९७, सोलने १५९, बिलासपुरे १४३, शिमलायां १२४ अग्निप्रकोपाः पञ्जीकृताः सन्ति। एषः क्रमः वर्धमानः अस्ति ।

वरिष्ठनेत्री सोनिया गान्धी सर्वसम्मत्या काङ्ग्रेससंसदीयदलस्य अध्यक्षा निर्वाचिता

हिमसंस्कृतवार्ताः। काङ्ग्रेसस्य वरिष्ठनेत्री सोनिया गान्धी सर्वसम्मत्या काङ्ग्रेससंसदीयपक्षस्य अध्यक्षा निर्वाचिता अस्ति। दलनेता राजीवशुक्ला मीडियासह वार्तालापं कुर्वन् अवदत् यत् गान्धीमहोदया एतत् पदं स्वीकृतवती अस्ति। ततः पूर्वं काङ्ग्रेसस्य सर्वोच्चनीतिनिर्मातृसंस्थायाः काङ्ग्रेस-कार्यसमित्या सर्वसम्मत्या प्रस्तावः स्वीकृतः यस्मिन् दलस्य वरिष्ठनेता राहुलगान्धी लोकसभायां विपक्षनेतृत्वस्य भूमिकां निर्वहतु इति अनुरोधः कृतः। काङ्ग्रेसस्य वरिष्ठनेता केसी वेणुगोपालः कार्यसमितिसमागमानन्तरं पत्रकारसम्मेलने अवदत् यत् कार्यसमित्याः विश्वासः अस्ति यत् राहुलगान्धी इत्यस्य नेतृत्वे काङ्ग्रेसः सशक्तस्य सजगस्य च विपक्षस्य भूमिकां निर्वहति। दलस्य वरिष्ठनेता जयराममरेशः अवदत् यत् अद्यतननिर्वाचनेन काङ्ग्रेसपक्षाय नूतना ऊर्जा प्राप्ता। सः अवदत् यत् राज्यस्तरस्य निर्वाचनेषु कार्यप्रदर्शनस्य विस्तृतं विश्लेषणं दलं करिष्यति।

लोकसभायां विपक्षस्य
चयनितः नेता राहुलगान्धी

काङ्ग्रेसस्य सर्वोच्चनीतिनिर्मातृसंस्थायाः काङ्ग्रेसकार्यसमित्या सर्वसम्मत्या प्रस्तावः पारितः यस्मिन् दलनेता राहुलगान्धी लोकसभायां विपक्षनेता भूमिकां निर्वहतु इति अनुरोधः कृतः। काङ्ग्रेसस्य वरिष्ठनेता केसी वेणुगोपालः कार्यसमितिसमागमानन्तरं पत्रकारसम्मेलने उक्तवान् यत् कार्यसमित्याः विश्वासः अस्ति यत् राहुलगान्धी इत्यस्य नेतृत्वं सशक्तस्य सजगस्य च विपक्षस्य भूमिकां निर्वहति।

राष्ट्रियपात्रता-सह-प्रवेशपरीक्षा-NEET स्नातक-2024-इत्यस्य प्रक्रिया देशे सर्वत्र पूर्णतया निष्पक्षतया अभवत्- राष्ट्रीयपरीक्षासंस्था

राष्ट्रीयपरीक्षणसंस्थायाः-एनटीए-संस्थायाः कथनमस्ति यत् राष्ट्रियपात्रता-सह-प्रवेशपरीक्षा-NEET स्नातक-2024-इत्यस्य प्रक्रिया देशे सर्वत्र पूर्णतया पारदर्शत्वेन निष्पक्षतया च अभवत्, अस्याः परीक्षायाः कमपि पत्रं अन्यथा प्रकाशे न गतम्। एषा परीक्षा मे-मासस्य ५ दिनाङ्के कृता, अस्य मासस्य चतुर्थे दिनाङ्के तस्य परिणामः घोषितः । परीक्षायां अभ्यर्थीनाम् उच्चाङ्कानाम् उच्चशीर्षस्थानं प्राप्तानाञ्च विषयेषु एनटीए महानिदेशकः सुबोधकुमारसिंहः नवदिल्लीनगरे पत्रकारसम्मेलने उक्तवान् यत् चतुर्सहस्रसप्तशतपञ्चाशत् केन्द्रेषु तेषु षट्केन्द्रेषु असम्यक्प्रश्नपत्रवितरणस्य कारणेन छात्राणां समयः नष्टः अतः तस्मिन् सन्दर्भे समित्याः गठनं जात्, या प्रकरणस्य अन्वेषणं करिष्यति। एतेन सह अभ्यर्थिभ्यः अतिरिक्ताङ्कानां व्यवस्था भविष्यति।

सुभाषितम्

तृणानि नोन्मूलयति प्रभन्जनो
मृदूनि नीचैः प्रणतानि सर्वतः।
स्वभाव एवोन्नतचेतसामयं
महान्महत्स्वेव करोति विक्रम॥

भावार्थः- जिस प्रकार से प्रचण्ड आंधी बड़े बड़े वृक्षों को जड़ से उखाड़ देता है किन्तु छोटे से तृण को नहीं उखाड़ता उसी प्रकार से पराक्रमीजन अपने बराबरी के लोगों पर ही पराक्रम प्रदर्शित करते हैं और निर्बलों पर दया करते हैं।

प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

चलचित्रवार्ताः

संजयदत्तस्य चलचित्रे 'श्वेता तिवारी' इत्यस्याः पुत्री पलकः दर्शनं दास्यति

हिमसंस्कृतवार्ताः- जगदीश डाभी, मुम्बई।दूरदर्शन-अभिनेत्री श्वेता तिवारी इत्यस्याः पुत्री पलक तिवारी अतीव शीघ्रमेव एकस्मिन् विशाले बॉलीवुड- चलचित्रे दर्शनं दास्यति। पलकः कतिपयवर्षेभ्यः पूर्वं सलमानखानस्य चलचित्रेण बॉलीवुडक्षेत्रे पदार्पणं कृतवती। अस्मिन् सा सहायक-भूमिकायाम् आसीत्। परन्तु अस्मिन् समये पलकः महत्त्वपूर्णा भूमिकायां दृश्यते। बॉलीवुड- नायकः संजय दत्तः भयानक-हास्य- चलचित्र (हॉरर कॉमेडी) गृहीत्वा आगच्छति। संजयदत्तः चलचित्रे 'गोस्टबस्टर' इत्यस्य भूमिकायां दृश्यते। चलचित्रे संजयः आत्मानः भूतान् च अन्विष्य गृह्णीयात्। संजयदत्तस्य अस्य चलचित्रस्य नाम 'द वर्जिन ट्री' इति। प्राप्तसमाचारानुसारं पलक तिवारी संजयदत्तस्य भयानककहास्यचलचित्रे महत्त्वपूर्णा भूमिकायां दृश्यते। परन्तु पलक तिवारी इत्यस्याः भूमिकायाः विषये अद्यापि बहु सूचना न प्राप्ता। पलकस्य अतिरिक्तं मौनीरायः संजयदत्तस्य 'द वर्जिन ट्री' इति चलचित्रे अपि दृश्यते। अगस्तमासे एतत् चलचित्रं प्रदर्शितं भवेत्। भवद्भ्यः कथयामः यत् संजय, मौनी, पलक अभिनीतस्य चलचित्रस्य 'द वर्जिन ट्री' इत्यस्य कथा अलौकिकवृक्षस्य परितः परिभ्रमति।

16 Finance Commission : हिमाचलम् आगमनात् पूर्वं राष्ट्रपतिना सह मिलितवान् वित्तायोगस्य अध्यक्ष अरविन्दपनगढिया

हिमसंस्कृतवार्ता - कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। १६ तमस्य वित्तायोगस्य अध्यक्षः अरविन्दपनगढिया हिमाचलस्य भ्रमणात् पूर्वं राष्ट्रपतिद्रौपदी मुर्मू इत्यनया सह मिलितवान्। वित्तायोगः जूनमासात् आरभ्य देशस्य राज्यानां भ्रमणं कुर्वन् अस्ति, अयं भ्रमणम् हिमाचलतः आरभ्यते। वित्तायोगः २४, २५ जून दिनाङ्के हिमाचलस्य भ्रमणं करिष्यति। अस्मात् पूर्वं राज्यसर्वकारः स्वस्य ज्ञापनपत्रं वित्तायोगाय पटले अद्यतनं (पोर्टल अपलोड) करिष्यति। वित्तायोगदलम् एतेषु दिनद्वयेषु शिमलानगरे राज्यसर्वकारेण सह सभां करिष्यति, राज्यस्य भ्रमणमपि करिष्यति। अस्य भ्रमणस्य सज्जतायै राज्यसर्वकारे प्रमुखाः सज्जताः प्रचलन्ति। मुख्यसचिवः प्रबोध सक्सेना एव अस्मिन् विषये अधिकारिभिः सह समागमं कृतवान् अस्ति। पूर्ववित्त-आयोगेन प्रतिवर्षं राज्येन प्राप्तं राजस्वहानि-अनुदानं न्यूनीकृतम् आसीत् राज्यसर्वकारेण सर्वथा एतत् अनुदानं रक्षितव्यम् अन्यथा कठिनायां आर्थिकस्थितौ अधिकसमस्यानां सम्मुखीकरणं करणीयं भवति।

केन्द्रसर्वकारेण नीती-आयोगस्य पूर्व-उपाध्यक्षस्य अरविन्द-पनगढियावर्यस्य अध्यक्षतायां १६ तमस्य वित्त-आयोगस्य सङ्घटनम् कृतम् अस्ति । तस्मिन् अन्ये चत्वारः सदस्याः नियुक्ताः, येषु त्रयः पूर्णकालिकसदस्याः सन्ति । १६ तमेन वित्तायोगेन २०२५ तमस्य वर्षस्य अक्टोबर्-मासस्य ३१ दिनाङ्कपर्यन्तं केन्द्रसर्वकाराय स्वस्य अनुशंसाः प्रस्तूयन्ते, याः २०२६ तमस्य वर्षस्य एप्रिल-मासस्य प्रथमदिनात् सर्वेषु राज्येषु प्रयोज्याः भविष्यन्ति । भाजपायाः जयरामठाकुरसर्वकारस्य समये १५ वित्त-आयोगेन हिमाचलस्य कृते पञ्चवर्षपर्यन्तं ८१९७७ कोटिरूप्यकाणां अनुशंसा कृता आसीत् । तेषु ३७१९९ कोटिरूप्यकाणि राजस्वहानि-अनुदानार्थं, ३०४९ कोटिरूप्यकाणि स्थानीयसंस्थानां कृते, २२५८ कोटिरूप्यकाणि आपदाप्रबन्धनार्थं च आसन् । वित्त-आयोगस्य अनुशंसया प्रधानमन्त्री ग्रामसड़कयोजनायाः अन्तर्गतं २२२२ कोटिरूप्यकाणि अपि दत्तानि।

क्रीडानीतिः - ओलम्पिकक्रीडायां स्वर्णपदकाय ५ कोटिः, एशियाईक्रीडायां च ४ कोटिः रुप्यकाणि प्रदास्यते - मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः उक्तवान् यत् राज्यसर्वकारेण विभिन्नासु अन्ताराष्ट्रीयप्रतियोगितासु पदकविजेतृणां पुरस्कारधनस्य महती वृद्धिः कृता अस्ति। सः अवदत् यत् ओलम्पिक-शीतकालीन-ओलम्पिक-पैरालिम्पिक-प्रतियोगितासु स्वर्णपदकविजेतृणां पुरस्कारधनं त्रिकोटिरूप्यकात् ५ कोटिरूप्यकाणि यावत् वर्धितम् अस्ति। तथैव रजतपदकविजेतृभ्यः अधुना द्विकोटिरूप्यकाणां स्थाने ३ कोटिरूप्यकाणि, कांस्यपदकविजेतृभ्यः एककोटिरूप्यकाणां स्थाने २कोटिरूप्यकाणि च प्रदत्तानि भविष्यन्ति। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् एशिया-क्रीडायां, पैरा-एशिया-क्रीडायां च उत्कृष्टतां प्राप्तानां क्रीडकानां कृते स्वर्णपदकविजेतृणां पुरस्कारधनं ५० लक्षरूप्यकाणां मध्ये महतीं वृद्धिं कृत्वा ४ कोटिरूप्यकाणि यावत् वर्धितम् अस्ति। अधुना रजतपदकविजेतृभ्यः ३० लक्षरूप्यकाणां स्थाने २.५० कोटिरूप्यकाणि, कांस्यपदकविजेतृभ्यः २० लक्षरूप्यकाणां स्थाने १.५० कोटिरूप्यकाणि च प्रदत्तानि भविष्यन्ति।

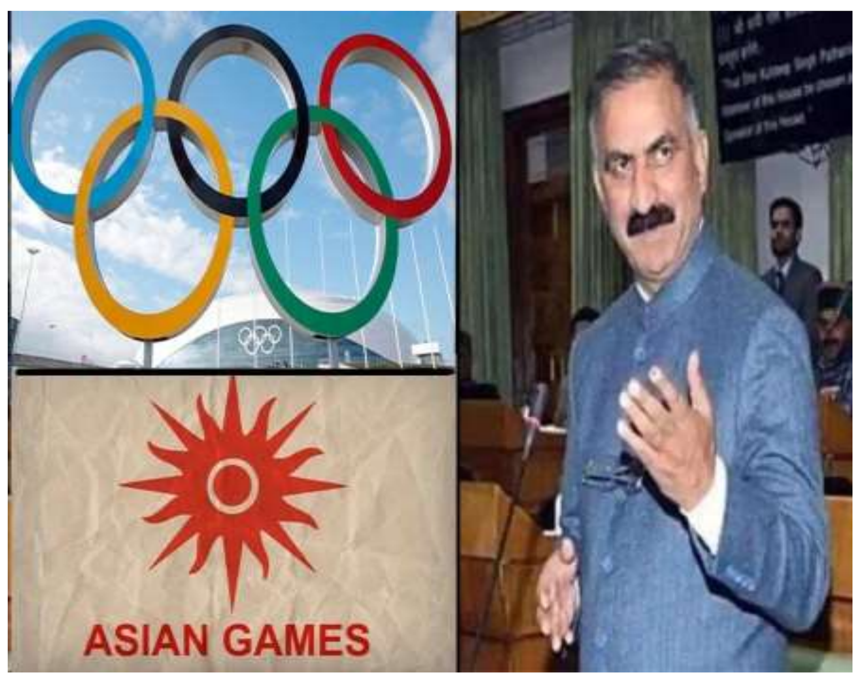

एतदतिरिक्तं राष्ट्रमण्डलक्रीडायां, पैराराष्ट्रमण्डलक्रीडायां च गौरवं प्राप्तवन्तः क्रीडकाः संशोधितपुरस्कारयोजनायाः लाभं अपि प्राप्नुयुः। सः अवदत् यत् क्रीडाक्रियाकलापानाम् प्रचारार्थं राज्यसर्वकारस्य प्रतिबद्धतां प्रतिबिम्बयन् राज्यसर्वकारेण ५० लक्षरूप्यकाणां स्थाने ३ कोटिरूप्यकाणि, ३० लक्षरूप्यकाणां स्थाने रजतपदकविजेतृभ्यः २ कोटिरूप्यकाणि, कांस्यपदकविजेतृभ्यः २० लक्षरूप्यकाणां स्थाने एककोटिरूप्यकाणां पुरस्कारधनं दत्तम् अस्ति। मुख्यमंत्री उक्तवान् यत् राज्यसर्वकारस्य नूतनक्रीडानीतेः उद्देश्यं क्रीडा-उत्कृष्टतायाः प्रवर्धनं प्रोत्साहयितुं च अस्ति। पुरस्कारधनस्य एषा वृद्धिः राज्यसर्वकारस्य क्रीडायाः प्रवर्धनार्थं, अन्ताराष्ट्रीयस्तरस्य राज्यस्य प्रतिनिधित्वं कुर्वतां क्रीडकानां परिश्रमं प्रोत्साहयितुं च प्रतिबद्धतां प्रतिबिम्बयति। सः अवदत् यत् एषः उपक्रमः न केवलं क्रीडकानां मनोबलं वर्धयिष्यति अपितु प्रतिभाशालिनां क्रीडकानां कृते क्रीडायां उत्कृष्टतां प्राप्तुं अधिकान् अवसरान् अपि प्रदास्यति येन राज्ये क्रीडायाः समग्रविकासे योगदानं भविष्यति।

न्यायस्य दर्शनस्य कुञ्चिका याज्ञवल्क्यस्मृतिः : अतिरिक्तसत्रन्यायाधीशः संस्कृतसंभाषणशिविरस्य कृतमवलोकनम्, विक्रीतानि अनेकानि पुस्तकानि

हिमसंस्कृतवार्ताः राघव नाथ झा दरभङ्गा। संस्कृतविश्वविद्यालयस्य नवीनपरीक्षाभवने गतचत्वारिंशद्येषु दिवसेषु आवासीयसंस्कृतप्रशिक्षणवर्गः सञ्चालितः आसीत्, यं शनिवासरे दरभङ्गाव्यवहारन्यायालयस्य अपरसत्रन्यायाधीशः प्रथमः मा. डॉ रामाकान्तः शर्मा अवलोकयत्। झारखण्डबिहारयोः प्रायः १२६ प्रशिक्षकेभ्यः दत्ते संस्कृतसंभाषणप्रशिक्षणे एडीजे महोदयेन प्रसन्नता व्यक्ता। सः अवदत् यत् दरभङ्गायां भारतीयविधिकदर्शनस्य आविर्भावः जातः। महादार्शनिकः महर्षिः याज्ञवल्क्यः प्रणीतः स्मृतिग्रन्थः भारतीयविधिशास्त्रस्य सर्वोत्तमः ग्रन्थः अस्ति यस्मिन् व्यवहाराध्याये विवादनिष्पादनस्य भारतीयदृष्टिः समाहितः अस्ति। अस्य स्मृतिग्रन्थस्य पठनपाठनम् विश्वविद्यालयस्य धर्मशास्त्रविभागेन अग्रता दातव्या इति च विचारसंगोष्ठीः च आयोजयितव्याः इति सः आग्रहं कृतवान् यतः भारतीयविद्या शास्त्रञ्च विस्तारं गच्छेत् समाजस्य कल्याणं च भवेत्। सः अवदत् यत् संस्कृतसाहित्यस्य क्षेत्रं बहु व्यापकं अस्ति। महादार्शनिकः याज्ञवल्क्यस्य दर्शनं वा याज्ञवल्क्यस्मृतिः वा अद्यापि न्यायिकप्रक्रियायाः कुंजी अस्ति। अनेकेषु मामलों मध्ये मुख्यतया याज्ञवल्क्यस्मृतिः समुपदिश्यते। निरपेक्षन्याये तस्य दर्शनं सदा सहायकं भविष्यति।
तथा एडीजे महोदयः अवदत् यत् संस्कृतम् अस्ति चेत् संस्कृतिः अस्ति। अतः संस्कृतविश्वविद्यालयेन संभाषणशिविरं आयोज्य उत्तमः कार्यः कृतः अस्ति। एतादृशेन आयोजनं निश्चितं भारतीयसमाजाय शास्त्राय च गतिं दास्यति। उक्तमाहितिं दत्वा विश्वविद्यालयस्य पीआरओ निशिकान्तः उक्तवान् यत् एडीजे महोदयेन कुलपतिना प्रो. लक्ष्मीनिवासपाण्डेयेन सह औपचारिकं मिलनं कृतम् तथा संस्कृतस्य प्रसारं विषये दीर्घं चर्चां कृता। सः सम्भाषणशिविरस्य आयोजनाय कुलपतिं प्रो. पाण्डेयं धन्यवादं दत्तवान् तथा अस्य विस्तारस्य वकालतां कृतवान्।
अनेन क्रमेण एडीजे महोदयः शिविरपरिसरे स्थापितपुस्तकप्रदर्शने संस्कृतस्य अनेके पुस्तकाः अपि विक्रीताः। यासां पुस्तकाशां खरीदः कृता तासु गीताधातुः, शास्त्रप्रपञ्चः, रामयनीयम्, आकरनियम्, विभक्तिवल्लरी, अभ्यासनिधिः, अभ्यासपुस्तकं च व्याकरणं, साहित्यं शास्त्रीयग्रन्थाः च सरलरूपेण पठने पठयने च सम्बन्धिनः पुस्तकाः सम्मिलिताः आसन्। अस्य समये धर्मशास्त्रविभागस्य अध्यक्षः डॉ दिलीपकुमारः झा, वेदविभागस्य अध्यक्षः डॉ विनयकुमारः मिश्रः तथा एनएसएस पदाधिकारी डॉ सुधीरकुमारः झा अपि उपस्थिताः आसन्।

पहाड़ी गल्लां

हिमसंस्कृतवार्ताः

उल्कापात कमांए

बड्डिया मेहनता ने डाल बूटे लगाए,
फेरी किस मांहनूए रिए सोचे से जलाए,
मारी ते जले पंछी पेखेरू,
तिना रे जे अजे फंग बी नी थे आए।
क्या बीती हूंगी तिना रे दिलां पर,
इने कसूते मांहनूएं तिना रे
टब्बरां रे टब्बर मुकाए,
फुकी ते जंगला रे जंगल,
फेरी बोलांए आवा पर्यावरण जो शुद्ध बनाएं।
अपने लालचा खातर करी देयें एडा नुकसान,
माल माहनू पंछी पखेरु लगीरे हूने परेशान,
जंगलां च अग लाईने,
अपने कालजे जो केड़ी ठंड पाएँ ।
मूए तुहां रे बी ए बच्चे,
कंआ तिना जो दोष लगवां ए,
कोई सीधा कम्म करी करा एड पड़ोसा च,
कजो एड़ा उल्कापात कमां ए।

स्वरचिता रचना
डॉक्टर जय महलवालः (अनजान)
ई -०१ प्रोफेसर कॉलोनी
राजकीय-महाविद्यालय-बिलासपुर
हिमाचलप्रदेशः पिन १७४००१
सचलभाष ९४१८३५३४६१

हिमाचले १५ जूनतः पूर्वमानसूनवृष्टिः, आगामित्रिदिवसपर्यन्तं राज्ये वर्षायाः सम्भावना

हिमसंस्कृतवार्ता - शिमला। ऋतुविज्ञानविभागेन आगामित्रिदिवसपर्यन्तं राज्यस्य विभिन्नेषु भागेषु वर्षा भविष्यति इति पूर्वानुमानं कृतम् अस्ति। अस्य विषये पीत-सचेतना निर्गता अस्ति। सचेतना-काले प्रतिघण्टां ३० तः ४० किलोमीटर्-वेगेन वायुः प्रवहति इति सम्भावना भविष्यति । ऋतुविज्ञानविभागस्य अनुसारं जूनमासस्य १० दिनाङ्कात् राज्यस्य सर्वेषु भागेषु ऋतुः स्पष्टः एव भवितुम् अर्हति, यदा तु राज्ये १५ जूनतः परं मानसूनपूर्ववृष्टेः अवधिः आरभ्यते इति अपेक्षा अस्ति। राज्ये जूनमासस्य प्रथमदिनात् ६ पर्यन्तं सामान्यापेक्षया ४५ प्रतिशतं अधिका वर्षा अभवत् । अस्मिन् काले १०.८ मि.मी.वृष्टिः सामान्या इति मन्यते । जूनमासस्य प्रथमदिनात् जूनमासस्य ६ दिनाङ्कपर्यन्तं १५.६ मि.मी. काङ्गड़ा मण्डी, शिमला, ऊना मण्डलेषु सामान्यवृष्ट्याः न्यूनता अभवत् । काङ्गड़ायां सामान्यापेक्षया १७ प्रतिशतं न्यूनवृष्टिः, मण्ड्यां त्रि प्रतिशतं, शिमलायां २८ प्रतिशतं, ऊनायां च १५ प्रतिशतं न्यूनवृष्टिः अभवत् । बिलासपुरमण्डले सामान्यापेक्षया १३० प्रतिशतं, चम्बायां ३१, हमीरपुरे ४, किन्नौरे ५७, कुल्लौ २८, लाहौल-स्पीतौ २१९, सिरमौरे ६९, सोलने च ५९ प्रतिशतं अधिका वर्षा अभवत्।

श्री अभिजित् तोडकरः abhitdkr9@gmail.com

अरुणाचलमाहात्म्यम् (उत्तरार्धः) -७
ब्रह्मणः केतकच्छदस्य साक्ष्यार्थं प्रार्थना।

ततः केतकपत्रमपि विहस्य तम् अब्रवीत्, “त्वं मूढः असि। एतं तेजःस्तम्भं परितः कोटिशः ब्रह्माण्डानि लग्नानि सन्ति। तत्कः एतस्य प्रमाणं वेदितुं क्षमः? मम पततः अयुतानि चतुर्युगानि यातानि तथापि अद्यापि अहं एतस्य मध्यभागे वर्तमानं भूतलं न प्राप्तवान्।

तदा स्वस्य अहङ्कारं त्यक्त्वा ब्रह्मा कृताञ्जलिः तम् अभाषत्, “हे केतकच्छद, अहं सत्यमेव मूढः अस्मि यन्मया विष्णुना सह स्पर्धा उत्पादिता। एतस्य जगतः सर्गरक्षामात्रं वहन्तौ आवां शिवस्य माहात्म्यं विस्मृतम्। अद्यापि अहं विष्णुना सह स्पर्धया बद्धः अस्मि। ‘मित्रत्वं साप्तपदिकं’ इति कथ्यते। आवयोः चिरं सम्भाषणं जातम् अतः मम मित्रं भवान् मयि अनुग्रहं कर्तुम् अर्हसि। मोहान्धौ आवाम् एतस्य तेजः स्तम्भस्य मूलाग्रे शोधितुं वराहहंसरूपे धृत्वा यातौ। सः वराहभूतः विष्णुः एतस्य मूलं प्राप्तवान् वा न इति न जाने। तथापि मम तु एतादृशी शोचनीया दशा जातास्ति। अग्रान्वेषिणः मम उड्डीयमानस्य सहस्राणि हायनानि गतानि। तेनाहं अत्यधिकः श्रान्तः अस्मि। मम असवः च वियुञ्जानाः इव लक्ष्यन्ते। दिष्ट्या भवान् मया मित्रं लब्धः। मम एनां प्रार्थनां सफलीकरोतु। यदि विष्णुना एतस्य स्तम्भस्य मूलं दृष्टं स्यात् तर्हि तेन अहं जितः भवामि। यदि न तर्हि अपि तेन मम समता स्यात्। एतद्द्वयमपि मम कृते अतीव लज्जास्पदम्। अतः तव मित्रस्य मम कृते भवान् विष्णोः पुरतः एवम् असत्यं कथयतु यत् एषः हंसरूपधरः ब्रह्मा एतस्य तेजःस्तम्भस्य शीर्षं दृष्टवान् तत्र अहं साक्षी अस्मि। तेजःस्तम्भरूपेण शिवेनापि पित्रा इव एषः पितामहः सम्मानितः। अतः एषः ब्रह्मा एव भवतः अपेक्षया श्रेष्ठः इति भवान् विष्णुं वदेत्।”

नन्दिकेश्वरः उवाच, “एवं विधात्रा भूयः प्रार्थितेन केतकच्छदेन विष्णोः पुरतः यथाब्रह्मोक्तं निगदितम्।”

नन्दिकेश्वरः उवाच,“तदा ब्रह्माणं वीक्ष्य द्विगुणं स्मितं कुर्वन्सः विवेकवान् विष्णुरपि एतेन स्तम्भाग्रं नैव दृष्टमिति निश्चयं प्राप्तः। सः चिन्तितवान्, ‘एतस्य विधेः मदं हन्तुं मां चानुग्रहीतुं सः एव देवदेवेशः भूतभर्ता शिवः एव समर्थः अस्ति। तेजः स्तम्भस्य मूलस्य दर्शने अहमक्षमः अभवम् येन च मम मदः व्यपेतः मयि च शिवभक्तेः उदयः जातः अस्ति। यस्य वामदक्षिणाङ्गाभ्याम् आवां समुद्भूतौ सः महेश्वरः एव मया गर्वरहितेन स्तोतव्यः। तथापि अद्यापि अमुक्तमदः एषः ब्रह्मा कूटसाक्ष्येण माम् अतिसन्धातुम् इच्छति अतः सकलदुःखस्य अपनये क्षमः सः शिवः एव मम शरणम्। कृतापराधस्य कृतघ्नस्य गुरुद्रोहिणः मम तं ऋते न कोपि अन्यः रक्षिता अस्ति अतः तस्यैव स्तवनमहं विदधे।’

विष्णुः उवाच, “हे प्रभो!, पृथ्वी आपः अग्निः वायुः सूर्यः चन्द्रमाः होता एताः सर्वाः भवतः एव आकृतयः सन्ति। भवान् त्रिगुणातीतः कालरूपः अक्षयैश्वर्यवान् च अस्ति। हे करुणाकर!, मम रक्षां करोतु। सर्वजगतां स्रष्टा, सर्वदेहिनां रक्षिता, सर्वभूतानां हर्ता च भवन्तं विना कः अपरः अस्ति? भवान् अणुभ्यः अपि अणीयान् महद्भ्यः अपि महीयान् अस्ति। अन्तर्बहिः भवानेव एतज्जगदाक्रम्य तिष्ठति। वेदाः तव निःश्वासाः विश्वं च शिल्पवैभवम्। देवदानवदैत्याः सिद्धविद्याधरमानवाः प्राणिनः पक्षिणः शैलाः एतत्सर्वमपि भवानेव। स्वर्गः अपवर्गः, यज्ञः, ओङ्कारः, योगः परा संवित् एतत्सर्वं भवानेव। किं तत् यत् भवान् न स्यात्? स्थावरजङ्गमानां भूतानामादिः मध्यः अन्तः च भवान् एव। कालरूपं प्राप्य भवानेव एतत्सर्वं जगत् कलयसि।”

पुनश्च सः अचिन्तयत्, “परेशः जगतः शास्ता धूर्जटी शिवः कथं मे साक्षात् भविष्यति यं दृष्ट्वा शरणं गतः निःश्रेयसम् अवाप्नोति? तं जातमात्रस्य निवासं शिवं यथामति अहं स्तौमि। सर्वतः यस्य श्रवणानि वर्तन्ते मम प्रार्थनां श्रुत्वा सः मयि अवश्यं कृपां कुर्यात्।”

अतः आदिमध्यान्तरहितं तेजःस्तम्भं जगदीश्वरं मत्वा तं प्रणम्य ब्रह्मदेवेन वार्यमाणः अपि सः विष्णुः सस्मितं पुनः स्तोतुम् आरेभे।

विष्णुः उवाच, “हे महादेव, वामदेव, वृषध्वज, कालान्तक, क्रतुध्वंसी, नीलकण्ठ, इन्दुशेखर भवतः जयः अस्तु। हे शम्भो, शिव, ईशान,शर्व, त्र्यम्बक, धूर्जटे, स्मरारे, पुराराते, स्थाणो, भव, महेश्वर, जयेश, खण्डपरशो, शूलिन्, पशुपते, हर भवतः जयः अस्तु। हे सर्वज्ञ, भर्ग, भूतेश, कपालिन्, नीललोहित, रुद्र, पिनाकिन्, प्रमथाधिप, गङ्गाधर, व्योमकेश, गिरीश, परमेश्वर, भवतः जयः अस्तु। हे भीम, मृगव्याध, कृत्तिवासः, कृशानुरेत भवतः जयः अस्तु। भवान् नित्यं कैलासे वसति। भवतः आज्ञया वायुः वाति, शेषः भुवः भरं वहति, चन्द्रसूर्यौ दीप्यतः ब्रह्माण्डं क्षीराब्धौ च तरति। भवतः अनुशासनादेव ब्रह्मा जगतः सर्जने अहं च जगतः रक्षणे सामर्थ्यम् आवहतः। भवतः आज्ञया एव सकलजगतः पुष्ट्यर्थं पृथिवी सस्यानि प्रसूते समुद्रश्च तस्य मर्यादायां तिष्ठति। अणिमादयः महासिद्धयः भवतः कृते सामान्याः एव वर्तन्ते। सर्वैः देवैः भवान् अभिष्टुतः अस्ति। अहं भवन्तं कथम् उपेक्षितुं क्षमः भवामि? वयं वैभवे भवन्तं विस्मरामः सङ्कटे च स्मरणं कुर्मः। तथापि भक्तेषु भवतः प्रसादः एव स्यात् रोषः कदापि मा भवेत्। यदा भवान् भक्तिं ददाति जीवेषु भवतः बोधः जायते यदा च तां निगृह्णाति तदा जीवानां मोहः उत्पद्यते। एते एव बन्धमोक्षयोः कारणे स्तः।

एवं बद्धाञ्जलिना चक्रपाणिना स्तुते सति दयानिधिः शङ्करः ब्रह्मविष्ण्वोः पुरतः प्रादुरभूत्।

नन्दिकेश्वरः उवाच, “तदा यथा अभ्रपटलं भित्त्वा चन्द्रः प्रकटीभवति तथा तं तेजःस्तम्भं भित्त्वा कैलासकूटम् इव धवलं वृषभं आरूढः पञ्चाननः शङ्करः प्रकटीभूतः। तेन जटाजूटं तदुपरि च बालचन्द्रः धृतः आसीत्। तस्य पञ्च कन्धराः विषेण कृष्णवर्णाः अदृश्यन्त। तस्य गलप्रदेशे कपालानाम् अरग्वधपुष्पाणां च मालाः, नागानां कुण्डलानि च आसन्। तस्य भालप्रदेशे तृतीयनेत्रः राजते स्म। हस्तैः तेन शूलं, कपालं,डमरुः, परशुः, सारङ्गः, खट्वाङ्गम्, निर्मलं खड्गं नागः च धृतः आसीत्। गजचर्मणः उत्तरीयं व्याघ्रचर्मणः च अधोवस्त्रं तेन परिधृतम् आसीत्। सर्वदेवैः स्तुतः, सर्वालङ्कारयुक्तः सः यदा प्रादुरभूत् तदा हरिः तद्रूपं दृष्ट्वा आनन्देन नर्तनम् आरब्धवान्। तथापि ब्रह्मा मोहग्रस्तः सन् अधिकमेव अज्ञानतां प्राप।

तदा महेश्वरः प्रसन्नया दृशा माधवं अभिनन्दितवान् ब्रह्माणं प्रति च हुङ्कारं कृत्वा रोषं प्रकटितवान्। पुनश्च तेन उक्तम्, ”भवन्तौ अधिकारजनितमदेन स्वस्य मर्यादायाः अतिक्रमणं कृतवन्तौ तथापि तत्र लज्जा मास्तु। मम वैभवं परीक्ष्य हरिः प्रबुद्धः जातः। एतेन पुरा मम उपहासः कृतः आसीत् स्वपुत्रिकायां रतिश्चापि विहिता। तदर्थं एतस्य पञ्चमं वक्त्रं मया कर्तितम् आसीत्। तथापि इदानीमस्य एषः तृतीयः अपराधः अस्ति। अतः एतस्य ब्रह्मणः कदापि भूतले प्रतिष्ठा न भविष्यति। अपरं च एतेन केतकीच्छदेन कूटसाक्ष्यं दत्तम् इत्यतः मम पूजायामेषः मम मूर्ध्नि कदापि स्थापनं नार्हेत्।

एवम् उभौ शप्त्वा ईश्वरः प्रीत्या विष्णुम् अभाषत्, “वत्स, भयं मास्तु यतः मयि भक्तिशालिनि भवति अहं नितरां प्रसन्नः अस्मि। भवान् मम अङ्गात् समुत्पन्नः विशेषतः सात्त्विकः जगति माहेश्वराणाम् अग्रगण्यः अस्ति। अतः परं भवतः मयि भक्तेः हानिः कदापि न भविष्यति प्रत्युत सा प्रतिक्षणं वर्धमाना भवते मुक्तये कल्पेत्।”

एवं भक्तमति निरहङ्कारिणि हरौ यदा महेश्वरेण अनुग्रहः विहितः तदा भीतियुक्तः अवनतः ब्रह्मा ईश्वरं वन्दित्वा तं स्तोतुम् आरभत।

।। श्रीरामायणकथा ।।

उत्तरकाण्डम्! (षड्विंशः सर्गः)
बालिना सह रावणस्य मित्रता।

अर्जुनेन विमुक्तः राक्षसराजः रावणः तदा सर्वां पृदिवीं चरति स्म। सः बलदर्पितः रावणः राक्षसं वा मनुष्यं वा बलाधिकं शृणोति स्म तं समासाद्य युद्धे आह्वयति स्म। ततः कदाचित् सः बालिपालितां किष्किन्धां नगरीं गत्वा हेममालिनं बालिनं युद्धाय आह्वयत्। ततः बालिनः अमात्याः युद्धकाङ्क्षिणम् उपागतं रावणम् अब्रुवन् हे राक्षसेन्द्र! यः तव प्रतिबलः भवेत् सः राजा बाली सन्ध्यां कर्तुम् अगच्छत्। सः चतुर्भ्यः समुद्रेभ्यः सन्ध्यां कृत्वा मुहूर्तेन आयाति। अन्यः कः वानरः तव प्रमुखतः स्थातुं शक्नुयात्, अतः मुहूर्तकं तिष्ठ। एतानि अस्थीनि पश्य। एतानि अस्थीनि महाबलानां विद्यन्ते ये बालिना हताः अभवन्। हे राजन्! यद्यपि त्वम् अमृतरसं पीबसि तथापि त्वं बालिनम् आसाद्य तव जीवितम् अन्तं भविष्यति।

अथवा यदि त्वं मर्तुं त्वरसे तर्हि दक्षिणसागरं गच्छ। तत्र भूमिष्ठं बालिनं द्रक्ष्यसि। ततः सः लोकरावणः रावणः तान् भर्त्सयित्वा पुष्पकं समारुह्य दक्षिणसागरम् अगच्छत्। तत्र सः रावणः सन्ध्योपासनतत्परं बालिनं दृष्ट्वा विमानात् अवरुह्य तं ग्रहीतुं तूर्णं निःशब्दपदम् अव्रजत्। तदानीं तेन बालिना सः रावणः दृष्टः चेदपि सिंहः हरिणं वा गरुडः पन्नगं यथा बाली पापचेतसं रावणं दृष्ट्वा न अचिन्तयत्। अहम् एनं कक्षावलम्बिनं कृत्वा त्रीन् अर्णवान् गमिष्ये। ममाङ्कस्थं रावणं देवाः द्रक्ष्यन्ति इत्येवं मतिम् आस्थाय बलवान् बाली मन्त्रान् जपन् मौनमुपाश्रितः अभवत्। ततः तौ वानरराक्षसौ परस्परम् अन्योन्यं ग्रहीतुं प्रयत्नवन्तौ। ततः पादशब्देन रावणं हस्तग्राहं मत्वा पराङ्मुखः वानरराजः बाली ग्रीतुकामं दशग्रीवं गरुडः पन्नगं यथा अगृह्णात्। वानरराजः बाली तं रावणं कक्षावलम्बिनं कृत्वा वेगेन आकाशम् उदपतत्। बालिना दशाननं हृतं दृष्ट्वा तस्य अमात्याः रावणं मोचयितुं बालिनः पृष्ठतः अधावन्।

हिमसंस्कृतवार्ता, प्रदीपः
pradipnath997@gmail.com

हिमसंस्कृतवार्तायै सहयोगं कुर्वन्तु
हिमसंस्कृतवार्ताः
संस्कृतकार्यमिदम् पुण्यकार्यमिदम्
इदं संस्कृताय न मम